

J. Noorduyn

Een lange pepet in een Buginees dialect

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 111 (1955), no: 4, Leiden, 415-416

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

Thereafter the initiated younger brother points out, that there are four other heavens in the SE, SW, NE & NW, whereby the 'Nine Roads' is justified (the Balinese of this passage can be found in v. d. T. s. v. *balapan*).

The third text, where Panjirang is mentioned, is I Lara (Poor Boy, Kirtya No. 2010).

The description is very similar to the one in the Djapatuan, though I Lara is told to walk on the very road above which Djapatuan and his brother by force of their *tapa* hover:

He presently came to a fine, even road going uphill and paved with white stones. He was greatly astonished at this good, wide road, which was moreover lined with exquisite blossoming shrubs. After a moment however he arrived at the crossroads exactly in the middle — di basatengah — where many roads separated. One of them was to the East, one to the Sea, one to the West, one to the Mountains. Also to all the Panjirangs fine roads were leading, some of them going upwards or downwards, while all were fortified with gates with iron doors.

The reverend priest who wrote down this folktale did not add a map, nor could I. Adding however his information to the other descriptions we know of 'Nine Roads', specially with that of the Djapatuan, we can come to some conclusions:

A gate or gateways are supposed to be standing on crossways, called Nine Roads or Eight Roads. The soul on its journey is supposed to reach it in its very middle. The Panjirang are also said to be situated in the Middle — *ia di tengah*. Panjirang are buildings, as in the Djapatuan-place quoted above it is told, that they have seven roofs (not as many as the principal heavens). Those roofs are all around (*mailèhan*) — as they might be, if Panjirang is, as I suggest, an extremely complicated gate-building with doors in all eight or nine directions and Dorakalas watching them.

Dr. JACOB A HOOYKAAS.

EEN LANGE PĒPĒT IN EEN BUGINEES DIALECT.

Aangaande de dialecten in het Buginese taalgebied is nog slechts zeer weinig bekend. Systematische studies ontbreken nog geheel en er zijn slechts terloopse opmerkingen over enkele details gemaakt die niet meer dan uitgangspunten daarvoor zijn.

Dat speciale aandacht voor de dialecten interessante resultaten belooft te geven, bleek in 1953 bij een kortstondig en op geheel andere punten gericht onderzoek met behulp van de uit Soppeng afkomstige informant, de Heer Abdul Djalal Enre'. Op twee punten bleek in zijn taal de pĕpĕt anders voor te komen dan voor het standaarddialect wordt opgegeven.

De algemene regel is, dat een paenultimale pĕpĕt, evenals alle andere vocalen in deze positie, het woordaccent draagt, maar dan steeds door een dubbele consonant of een cluster gevolgd wordt. In de taal van de Heer Enre' bestond op deze regel een uitzondering, waar deze pĕpĕt door een r gevolgd werd: in dat geval werd de r niet verdubbeld en viel het woordaccent niet op de pĕpĕt maar op de volgende vocaal, bv. „bĕrĕq", „beras", tegenover standaard „bĕrrĕq" en „Bĕruq" tegenover standaard „Bĕrruq"¹⁾.

Het tweede verschijnsel is hiermee verwant. Bij de verba die op een hamza ein-

¹⁾ In de Buginese voorbeelden is de vocaal waarop het accent valt, cursief gezet.

digen, neemt bij suffigering van -i en -ěn een r, k of s de plaats van de hamza in; is de aan deze consonant voorafgaande vocaal — die het accent draagt — een pĕpĕt, dan wordt deze consonant in de standaardtaal, althans volgens de bestaande beschrijvingen daarvan, in overeenstemming met de algemene regel, verdubbeld. In de taal van de Heer Enre' gebeurde dit laatste echter niet, doch klonk de pĕpĕt duidelijk langer dan in de andere posities, terwijl het accent op deze lange pĕpĕt bleef rusten, bv. „ttanĕ:ri”, „verzwaren”, tegenover standaard „ttanĕrri”; of „ttanĕ:ki”, id., tegenover standaard „ttanĕkki”, beide van „matnĕq”, „zwaar”. Hetzelfde vond plaats bij dergelijke woorden, waarin de pĕpĕt door een velare nasaal gevolgd wordt, bv. „ppaissĕ:ñi”, „doen weten”, tegenover standaard „ppaissĕñni, van „mmiissĕn”, „weten”.

In dit dialect, dat we voor het gemak het Soppengse zullen noemen, komt dus een lange pĕpĕt voor, doch niet als een afzonderlijk phoneem naast de korte, daar er geen commutatie tussen de lange en de korte pĕpĕt bestaat: twee woorden die geheel gelijk zijn op het verschil in lengte van de pĕpĕt na, kunnen niet voorkomen. De lange is beperkt tot de bovengenoemde gevallen vóór een suffix en de korte bestrijkt alle overige gevallen.

Voor beide verschijnselen zijn parallellen uit het standaard Buginees bekend. In twee gevallen komt ook daar een ongeaccentueerde paenultimaale pĕpĕt voor, die door een enkele consonant gevolgd wordt: 1) in het woord „makkĕda”, „zeggen”, waar de pĕpĕt ontstaan is uit een a, vgl. „ada”, „woord”, 2) de anaptyktische pĕpĕts in leenwoorden als „hijĕraq”, „hidjrah”. Vergelijkbaar met de Soppengse lange pĕpĕt zijn de geaccentueerde u en i mits gevolgd door een enkele consonant. Ook deze vertonen verlenging vergeleken bij de u en i zonder accent, of mét accent en gevolgd door een cluster of dubbele consonant.

Het valt op, dat er in al deze gevallen een relatie bestaat van woordaccent met verlenging en consonantverdubbeling. Is bij de pĕpĕt de eerste hiervan aanwezig, dan treden ook altijd een van de laatste twee op, en zijn deze laatste afwezig, dan wordt de pĕpĕt nooit geaccentueerd. Dit geeft aanleiding te veronderstellen, dat de verlenging van de pĕpĕt, in bovengenoemde gevallen, in de plaats treedt van de normale wijze van accentuering en zelf de indruk van accentuering wekt, en in de tweede plaats, dat dan ook de consonantverdubbeling (resp. praehamzering bij stemhebbende oclusieven of in sommige gevallen de aanwezigheid van een gepraenasaleerde consonant) na een pĕpĕt in enigerlei opzicht een rol speelt bij de accentuering.

Deze hypothesen dienen door fonetisch onderzoek nader getoetst te worden. Doch bovendien treedt hierdoor, behalve het belang van dialectonderzoek, ook duidelijk de noodzaak naar voren te komen tot een nauwkeurig onderzoek van het accent in de volle omvang van het verschijnsel, voor het Buginees niet minder dan voor andere Indonesische talen.

Ten aanzien van de omvang van het gebied waarin de hier besproken dialectische verschijnselen voorkomen, kan nog slechts negatief gezegd worden, dat zij in Bone, Bulukumba en de streken langs de Makasaars-Buginese taalgrens niet aanwezig schijnen te zijn.

J. NOORDUYN.